

КОМУ ПОТРІБНА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ У СТАТИСТИЧНИХ ВИДАННЯХ?

М. Г. Шульський,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту,*

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького;*

В. М. Мельник,

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри економіки,*

Київський національний університет технологій та дизайну

Кожна складова національного господарства України характеризується своїми специфічними особливостями функціонування, з одного боку, та їх відображенням у конкретних показниках у системі державної статистики, з іншого. Ураховуючи ці обставини, при підготовці цієї публікації ми обрали одну складову загальних положень Закону України “Про державну статистику”: статтю 1, визначення термінів у ній, а конкретніше – терміна “конфіденційна інформація”. У цьому Законі вона трактується як “статистична інформація, яка належить до інформації з обмеженим доступом і знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні окремого резидента та поширюється виключно за його згодою відповідно до погоджених з ним умов” [1].

З огляду на вищесказане неабиякий інтерес представляє термін “конфіденційні дані”, які в економічній літературі визначаються як “сукупність даних, інформації, які становлять комерційну таємницю” [2, с. 832]. При подальшому поглибленні у термінологічні визначення з метою з’ясування сутності поставлених завдань дослідження виникає цілком закономірна потреба у визначенні поняття “комерційна таємниця”. Остання трактується як “право підприємства, організації, банку на засекречення усіх виробничих, торгових і фінансових операцій та відповідної документації, що охороняється законодавством” [2, с. 795]. Однак уточнимо, що засекреченню підлягають не всі (вище сказано, що всі) виробничі, торгові та фінансові операції, адже Кабінет Міністрів України визначив низку відомостей і документів, які не є комерційною таємницею, їх перелік наведено у табл. 1 (за даними [3]). Як бачимо, комерційною таємницею не вважається комплекс інформації, різноманітної як за змістом і сутністю, так і за обсягами. Керівникам суб’єктів господарювання слід брати до уваги цю урядову постанову і не утаємничувати все те, що суперечить її положенням.

Відомості та документи, які не можуть бути комерційною таємницею

№ з/п	Перелік документів та відомостей
1	Засновницькі документи й документи, що дають змогу здійснювати підприємницьку або господарську діяльність (свідоцтва, ліцензії та ін.), окремі її види
2	Інформація з усіх установлених форм звітності, дані, необхідні для перевірки відрахувань на сплату податків, інших обов'язкових платежів
3	Відомості про кількість, склад співробітників, розмір їхньої зарплати загалом за професіями і посадами, наявність вільних робочих місць
4	Інформація про порушення вимог екології, безпеки й розмір заподіяних збитків
5	Документи про платоспроможність
6	Відомості про участь посадових осіб підприємства у діяльності кооперативів, малих підприємств та інших організацій, що займаються підприємницькою діяльністю
7	Відомості, які згідно з чинним законодавством підлягають опублікуванню
8	Інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків

Наведені визначення вищезазначених термінів, трактування їх сутності та змісту вимагають постановки питання: кому вигідна така засекреченість діяльності суб'єктів господарювання? Не будемо з'ясовувати кожен представлений складову, а лише звернемо увагу на термін “комерційна таємниця”. З цього приводу С. Мочерний підкреслює: “Одна із вагомих причин збереження комерційної таємниці – намагання компаній, банків і організацій приховати справжні розміри прибутків від оподаткування, замаскувати реальний стан речей з метою підтримки курсу акцій та ін.” [2, с. 795]. Ось у чому сутність втаємничення інформації про діяльність підприємств та установ – руками держави приховати від держави реальні показники діяльності й, відтак, не сплачувати величезні суми податків, отримувати від держави різні види допомоги тощо. Результат таких дій – бідна держава і надто багаті деякі підприємці, бізнесмени та інші нечисті на руку ділки.

При дослідженні вищезгаданих проблем цілком логічно виникає питання: як ці питання вирішувались у колишній системі? Наведемо висловлювання С. Мочерного: “Комерційну таємницю в колишньому СРСР було скасовано в 1917 р. Водночас існувала і оберігалась законом інформація військового, економічного й політичного характеру” [2, с. 795]. Що це давало тодішній владі? Передусім те, що тоді систему обслуговував невеликий за чисельністю професійний апарат фіскального типу. Скажімо, фінансовий відділ у районах складався з півтора десятків фахівців. При цьому податки платили в повному обсязі, вчасно та при мінімальних порушеннях. А що сталося, коли запровадили систему конфіденційності у різні сфери

діяльності? Значні порушення податкового законодавства, усунути які неспроможні потужна Державна податкова служба, казначейство й інші органи фіскального типу, чисельність яких перевищує в десятки разів колишні структури з подібними функціями. Цю важливу проблему не будемо деталізовано досліджувати, адже її розв'язання вимагає окремого наукового пошуку, що виходить за межі цієї публікації.

Тепер поставимо питання: що нам дала конфіденційність у практичному сенсі? Для відповіді використаємо матеріали статистичних органів Львівщини. У статистичному бюлетені “Стан тваринництва у Львівській області у 2015 році” [4] у табл. 2.2 “Реалізація худоби та птиці на забій” наведено значну за обсягом цифрову інформацію, що трактується як конфіденційна. Зокрема, у м. Львові, Дрогобичі стосовно всіх показників розвитку тваринництва зазначено, що вони є конфіденційними або явища не було. В інших формах таблиць ситуація така ж сама. Щодо окремих сільськогосподарських районів ситуація дещо інша, проте значна кількість показників має конфіденційний характер. При цьому, що характерно, в деяких районах ця інформація є конфіденційною, а в інших – ні. У чому сутність такого секретного підходу? Питання поставлено – відповідь за органами державної статистики.

Не уникло конфіденційності й рослинництво. Наведемо лише один приклад. У “Статистичному щорічнику Львівської області за 2010 рік” у табл. 8.27 “Надходження продукції на переробні підприємства” було поміщено цінну інформацію для наукових досліджень щодо надходження цукрових буряків (включаючи давальницьку сировину) на переробні підприємства з 2002 по 2008 рік, однак починаючи з 2009 року ця інформація із незрозумілих причин стала конфіденційною [5]. Згодом ця інформація взагалі зникла зі збірника, хоча щодо зерна показники представлено. Виникає питання: чому інформація про цукрові буряки стала конфіденційною і зникла зі збірника, а про зернові культури залишилася? І зернові, і цукровий буряк є стратегічними культурами, зерно навіть є більш значущою продукцією для економіки України.

Характеризуючи статистичну інформацію в розрізі окремих форм господарювання, також можна спостерігати її втаємничення. Так, скажімо, у статистичному збірнику “Фермерські господарства Львівщини за 2011 р.” у табл. 1.13 “Наявність тракторів, сільськогосподарських машин і енергетичних потужностей у фермерських господарствах” відсутні відомості про наявність плугів і культиваторів за 2005–2009 рр., хоча за попередні й наступні роки така інформація була [6, с. 15]. Невже наявність цих важливих засобів є комерційною таємницею? Для кого і для чого така таємниця?

Звернемо увагу ще на одну складову. Це подання показників статистичної звітності у розрізі суб'єктів господарювання. Це, передусім, відображення показників діяльності в розрізі персоніфікованих господарств: фермерських, сільськогосподарських підприємств тощо. До речі, слід зауважити, що за

колишньої системи ця інформація в статистичних виданнях була представлена у досить деталізованих формах. У сучасних умовах вся інформація наводиться в загальних показниках розвитку галузей або видів діяльності, але, з іншого боку, слід брати до уваги, що все загальне базується на індивідуальному.

З огляду на вищесказане можна констатувати, як само конфіденційність вплинула на збирання, відображення і можливість використання статистичної інформації у різних сферах суспільних відносин. По-перше, втаємничення даних, скажімо, наслідків господарювання окремих підприємств, зазвичай призводить до приховування їх реальних і об'єктивних показників. По-друге, держава створила і надалі створює цілу систему державних органів, які б виявляли й усували виявленні порушення. А це значні витрати бюджетних коштів, дефіцит яких гостро відчувається сьогодні. По-третє, відображення не завжди об'єктивної інформації в статистичних виданнях значно ускладнює проведення всебічних наукових досліджень науковцями. По-четверте, втаємничення даних про розвиток окремих суб'єктів господарювання ускладнює доступ студентів до вивчення їх діяльності. При цьому зауважимо, що цю проблему досить гостро відчувають навчальні заклади, змушені здійснювати підготовку спеціалістів за наявності неповних і не завжди доступних джерел статистичної інформації. Безумовно, не всі проблеми названі, однак наведений їх незначний перелік доводить, що державні органи повинні зайнятися внесенням кардинальних змін як у чинне законодавство, так і в діяльність державних статистичних органів.

Список використаних джерел

1. Про державну статистику : Закон України від 17.09.1992 р. № 2614–XII, станом на 19.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2614-12>
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. – К. : ВЦ “Академія”, 2000. – Т. 1. – 2000. – 864 с.
3. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 р. № 611 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>
4. Стан тваринництва у Львівській області : [стат. бюлетень] / відп. за вип. Р. Л. Шалай. – Львів, 2016. – 26 с.
5. Статистичний щорічник Львівської області за 2010 рік. Частина 1 : [стат. бюлетень] / за ред. С. О. Матковського. – Львів, 2011. – 362 с.
6. Фермерські господарства Львівщини : [стат. зб.] / за ред. С. О. Матковського. – Львів, 2011. – 114 с.